

Nr 343

Av herr Rimås m. fl., angående omorganisation av statens heraldiska verksamhet.

I statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, beröres frågan om statens heraldiska verksamhet (s. 4 ff.), beträffande vilken 1959 års riksdag beslöt, att riksarkivet skulle anbefallas redovisa de erfarenheter som vunnits rörande denna verksamhet samt i samråd med statens organisationsnämnd och statens sakrevision avgiva förslag till verksamhetens framtida organisation. Departementschefen erinrar om att den nuvarande organisationen av den statliga heraldiska verksamheten tillkom genom beslut av statsmakterna år 1953, men nämner ej ett ord om att denna organisation endast är ett *provisorium* enligt riksdagens vid olika tillfällen klart uttalade uppfattning.

I fråga om den statliga heraldiska verksamhetens framtida organisation vill riksarkivet, som redan från början var obenäget att åtaga sig riks-heraldikerämbetets arbetsuppgifter, bli fri från ansvaret för verksamheten och helt lägga dem på statens heraldiska nämnd, i vilken riksarkivarien vill bli befriad från ordförandeskapet. Till detta förslag ansluter sig statens heraldiska nämnd. Statens organisationsnämnd och statens sakrevision ha rakt motsatt uppfattning och framlägga två alternativa förslag. Enligt det ena bör statens heraldiska nämnd helt inlemmas i riksarkivet och enligt det andra helt avskaffas tillsammans med riksarkivets heraldiska sektion. I det senare fallet skulle endast behövas en instruktionsföreskrift om att någon av riksarkivets tjänstemän skulle ha erforderliga kvalifikationer för att vid behov bereda och i enklare fall besluta i statliga heraldiska ärenden. Statskontorets förslag innebär ett mellanting mellan riksarkivets och organisationsnämnden-sakrevisionens första alternativ. Departementschefen uttalar, att någon erinran i och för sig ej kan riktas mot organisationsnämndens och sakrevisionens förslag, men är icke beredd att nu förorda någon ändring av den heraldiska verksamhetens organisation.

Det enda av de nämnda förslagen, som verkligen innebär en besparing beträffande den nuvarande onödigt omfattande och kostnadskrävande heraldiska organisationen, är organisationsnämndens och sakrevisionens andra alternativ, som motsvarar förhållandena i Finland och Norge. I Danmark, där det heraldiska intresset är betydligt större, handläggas de statliga heraldiska ärendena mot ett obetydligt årsarvode av 1200 danska kronor av Statens heraldiska konsulent, ett uppdrag, som sedan några år tillbaka innehaves av en heraldiskt mycket kunnig sekreterare i Ministeriet for

offentlige arbejder. (Instruktionen för denne konsulent är återgiven i den vid 1954 års riksdag väckta motionen II: 212.)

I fråga om den statliga heraldiska verksamhetens omfattning visar medeltalet årligen handlagda ärenden en kraftig sänkning, som synes ha varit ännu mera markant under 1959. Den framtida utvecklingen försöker man bedöma med utgångspunkt från antalet »territoriella» enheter i riket, vilka uppgivas vara 1381 till antalet. Den 1 januari 1959 funnos följande borgerliga menigheter — menigheterna, ej territorierna, äro de egentliga ägarna till vapnen — inom riket: 24 län, samtliga vapenförande, 133 städer, ävenledes samtliga vapenförande, samt 899 köpingar och landskommuner, av vilka omkring hälften torde föra vapen. I fråga om de icke vapenförande köpingarna och kommunerna har ett betydande antal över huvud taget ej något intresse för vapen. Vidare finnas vapen för numera rent historiska områden som de 24 landskapen samt en del härad. De »levande» borgerliga kommunala enheterna (län, städer, köpingar och landskommuner) uppgå alltså till 1056, av vilka 500–600 redan torde föra vapen. Riksarkivets uppgifter om 1381 kommunala enheter, varav 887 utan vapen, kunna därför näppeligen anses vara riktiga. En ny kommunindelning är f. ö. redan aktuell, varvid antalet kommuner ytterligare kommer att minska. Utöver de angivna 494 av Kungl. Maj:t fastställda vapnen finns det ju en mängd vapen, förda av län, städer och ett betydande antal köpingar och landskommuner utan statlig fastställelse, vilken ej är erforderlig. Den statliga fastställelsen innebär nämligen varken något förstärkt rättsskydd eller någon garanti för vapnens heraldiska korrekthet. Under tiden den 1 juli 1953—den 31 december 1958 uppgives riksarkivets heraldiska sektion ha utarbetat 102 vapen. Av dessa torde 20–30 ha övertagits från det avskaffade riksheraldikerämbetet samt ett 20-tal ingå i ett par större beställningar av engångsnatur för utsmyckande av domstolsbyggnader. Dessa senare vapen ha f. ö. utsatts för en fullständigt nedgörande kritik av en heraldiskt sakkunnig, hovkamreraren Arvid Berghman i Göteborgs-Posten den 22 maj 1959.

Beträffande inkomstutfallet må först framhållas att riksarkivets beräknade merinkomster av den heraldiska verksamheten, därest den tidigare avgiftsfriheten för statliga myndigheter ej förelegat, äro alldeles för höga. Det framgår ej på vad sätt dessa statliga uppdrag avgiftsberäknats. Säkerligen så högt som möjligt. Ej heller framgår huruvida häri inräknats sektionsföreståndarens uppdrag vid hovet och ordensväsendet samt remissyttranden. Riksarkivet föreslog nämligen häromåret avgiftsbeläggning av de sistnämnda, vilket förslag avvisades under hänvisning till att man aldrig hört talas om att av Kungl. Maj:t begärda remissyttranden avgiftsbelades. Ej ens hos det sportelfinansierade riksheraldikerämbetet förekom något dylikt. Det kan vidare erinras om att medelinkomsten av de statliga upp-

dragen åren 1947–51, då dessa uppdrag genom fastställelserna av landskaps- och länsvapnen samt försvarsmaktens emblem voro mycket mera omfattande och inkomstbringande än nu, i genomsnitt per år utgjorde 13,3 % av samtliga inkomster för den statliga heraldiska verksamheten samt att utredningsmannen efter noggranna och sakkunniga utredningar uppskattade bortfallet av ersättningarna för statliga uppdrag till 3500 kronor årligen. Nu, då dessa uppdrag ej äro så givande, bli motsvarande siffror i riksarkivets beräkningar 21,2 % resp. 8000 kronor. Då dessa beräkningar synas vara synnerligen otillförlitliga, bör statsutskottet före sitt ställningstagande låta statens sakrevision kontrollera beräkningarna och komplettera dessa från den 1 juli 1953. Rent allmänt får man det intrycket, att den av riksarkivet lämnade redogörelsen till mycket stor del utgör endast lösa konstruktioner och önsketänkande och därigenom är i hög grad vilseledande.

Under de snart sju år, som förflutit efter omorganisationen 1953, torde statsverkets kostnader för riksarkivets heraldiska verksamhet kunna uppskattas till närmare en halv miljon kronor, mot vilket belopp stå verkliga inkomster av närmare 150 000 kronor plus 20 000 kronor för bortfallet av ersättningarna för statliga uppdrag enligt utredningsmannens beräkningar. Det är alltför uppenbart, att det av riksdagen uppställda huvudvillkoret för den nuvarande provisoriska heraldiska organisationens bestånd ej kan uppfyllas och allt mindre och mindre kommer att uppfyllas, särskilt efter förra årets kraftiga, delvis oskäligen höjning av ersättningarna för uppdragen.

En förnuftig och praktisk lösning av den statliga heraldiska verksamhetens organisationsfråga vore att ersätta den nuvarande organisationen med en verkligt kunnig heraldisk konsulent enligt dansk förebild eller eventuellt att ålägga riksarkivet att bland sina tjänstemän ha någon befattningshavare med goda insikter på det heraldiska området för att vid behov kunna handlägga statliga heraldiska ärenden. Något särskilt statligt serviceorgan för utarbetande av vapen, flaggor och emblem åt kommuner och enskilda är ej erforderligt, enär detta liksom i andra länder bäst och utan kostnader för statsverket kan ske genom de heraldiker och heraldiska konstnärer som finnas inom landet. Den här föreslagna lösningen av organisationsfrågan innebär, att statens heraldiska nämnd skulle upphöra och riksarkivets heraldiska sektion avvecklas, för vilket en tidsperiod av sex månader torde vara tillräcklig. I samband härmed skulle benämningen »statsheraldiker» avskaffas.

Under åberopande av vad här ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta *dels* att från den 1 juli 1960 omorganisera statens heraldiska verksamhet enligt vad i motionen angivits, *dels ock* avväga anslagen för nästkom-

mande budgetår i enlighet härmed och under hänsynstagnande till erforderlig avvecklingstid.

Stockholm den 27 januari 1960

S. Rimås

Yngve Hamrin

Gunnar Larsson
Luttra
